

Wrzesień 2023 Nr 5 (104)

MIĘSIĘCZNIK

SOLECZNIKI

Bezpłatne pismo społeczno - kulturalne
Solecznickiego Oddziału Rejonowego Związku Polaków na Litwie

Pielgrzymka do Szydłowa

Wszystko, co o grzybach warto wiedzieć

140. rocznica urodzin Rudolfa Weigla -
twórcy szczepionki przeciw tyfusowi
plamistemu

Narodowe Czytanie w Pałacu
Balińskich

SPIS TREŚCI:

PIELGRZYMKA

3. PIELGRZYMKA DO SZYDŁOWA

PODRÓŻE

4. SUWALSKA WYCIECZKA SŁUCHACZY PUTW W SOLECZNIKACH „ALEKSANDRA PIŁSUDSKA – KOBIETA BOHATERKA”

GRZBOBRANIE

7. „WSZYSTKO, CO O GRZYBACH WARTO WIEDZIEĆ

OSOBOWOŚĆ

9. 140. ROCZNICA URODZIN RUDOLFA WEIGLA - TWÓRCY SZCZEPIONKI PRZECIW TYFUSOWI PLAMISTEMU

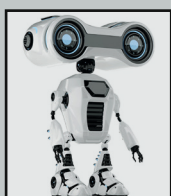
SPOŁECZEŃSTWO

12. NARODOWE CZYTANIE W PAŁACU BALIŃSKICH

TECHNOLOGIE

13. STEVE WOZNIAK: TREŚCI TWORZONE PRZEZ AI POWINNY POSIADAĆ ODNOŚNIKI DO ŹRÓDEŁ JAK ARTYKUŁY NAUKOWE

14. EKSPERCI: WARTO UCZYĆ SIĘ KORZYSTANIA Z NARZĘDZI WYKORZYSUJĄCYCH SZTUCZNĄ INTELIGENCJĘ

Msza Święta była celebrowana w intencji rodzin i młodzieży. Modlono się także o pokój na świecie oraz wzajemny szacunek wśród narodów. Modlitwie przewodniczył Arcybiskup Kowieński Kęstutis Kėvalas. Homilię wygłosił Biskup Pomocniczy Łomżyński Tadeusz Bronakowski.

Tradycyjny odpust z okazji rodzin Najświętszej Marii Panny w Szydłowie cieszy się dużą popularnością wśród pielgrzymów z kraju i z zagranicy. Co roku uroczyste Msze Święte są odprawiane w dniach 7-15 września. Podczas odpustu Szydłowo jest odwiedzane przez ponad 60 tys. pielgrzymów.

Historia miejscowości ma wyjątkowy charakter, bo w Szydłowie przed czterystu laty objawiła się Najświętsza Maria Panna i było to jedno z pierwszych jej objawień w Europie. W miejscu, w którym objawiła się Matka Boża stoi teraz Kaplica Objawienia. W podstawie jej ołtarza wmurowany został kamień, na którym w 1608 r. Matka Boża się objawiła. W Bazylice Narodzenia Najświętszej Marii Panny wierni modlą się przed obrazem Madonny, słynącym łaskami od początku XVII w. W 1775 r., za

Pielgrzymka do Szydłowa

9 września br. przedstawiciele Solecznickiego Oddziału Rejonoweo Związku Polaków na Litwie brali udział w uroczystym nabożeństwie w języku polskim w Szydłowie.

zgodą papieża Piusa VI, zaczęto obchodzić oktawę odpustową.

Rosyjska administracja carska bez powodzenia próbowała zniszczyć tradycje pobożności w Szydłowie, jednak nawet w okresie zakazu druku czcionką łacińską przemycano na tutejsze odpusty modlitewniki i inne książki. Odpusty w Szydłowie stały się niezwykle popularne w okresie międzywojennym. W Kownie powstał nawet specjalny komitet organizacji pielgrzymek do Szydłowa. Tradycja odpustowa przetrwała też okres sowiecki, choć funkcjonariusze bezpieki na różne sposoby próbowali utrudniać pątnikom dotarcie do Szydłowa. Najbardziej znana jest taka próba z 1979 r., gdy ogłoszono tu epidemię trzody chlewnej i zamknięto wszystkie drogi dojazdowe do miasteczka.

7 września 1993 r. Szydłowo odwiedził Ojciec święty Jan Paweł

II. Modlił się w Kaplicy Objawienia i przewodniczył liturgii słowa w bazylice Narodzenia Najświętszej Marii Panny.

W 2003 r., podczas tradycyjnego odpustu i z okazji dziesięciolecia papieskiej wizyty w Szydłowie abp Sigitas Tamkevičius poświęcił Dom Jana Pawła II, w którym odbywają się kursy przygotowawcze dla kandydatów do seminarium duchownego oraz rekolekcje. W 2007 r. parafia szydłowska świętowała 550 rocznicę swego istnienia. W 2008 r. uroczystość obchodzono czterechsetną rocznicę objawienia maryjnego w Szydłowie. W związku z tymi obchodami odrestaurowano Kaplicę Objawienia i bazylikę.

Zatem dzięki swojej bogatej historii Szydłowo zostawiło wyjątkowe wrażenia dla pielgrzymów z rejonu solecznickiego.

WALDEMAR ŚLIŻEWSKI

Suwalska wycieczka słuchaczy PUTW w Solecznikach

„Aleksandra Piłsudska – kobieta bohaterka”

Rok 2023 jest rokiem 60-lecia śmierci Aleksandry Piłsudskiej, z domu Szczerbińskiej – działaczki niepodległościowej, członkini Polskiej Organizacji Wojskowej i Polskiej Partii Socjalistycznej, odznaczonej orderami Virtuti Militari, Odrodzenia Polski oraz Krzyżem Niepodległości. Chcąc upamiętnić tę wyjątkową osobę, członkowie PUTW w Solecznikach udali się do Suwałk – miejsca urodzin Aleksandry Piłsudskiej.

Życiorys polskiej bohaterki

Aleksandra Piłsudska urodziła się 12.12.1882 r. w Suwałkach. Była absolwentką suwalskiego gimnazjum. Studiowała w Warszawie. Od 1904 r. była aktywną członkinią PPS, zajmującą się pracą agitacyjną w zakresie transportu i przechowywania broni. Po rozłamie w partii została członkiem Frakcji Rewolucyjnej. Aresztowano ją w 1907 roku. Po zwolnieniu przebywała w Kijowie, a następnie we Lwowie, gdzie była związana z ruchem strzeleckim. W czasie I wojny światowej została komendantką służby kurierskiej w oddziale wywiadowczo-kurierskim I Brygady Legionów. Aresztowana w 1915 r. przez Niemców w Warszawie,

została skazana na odosobnienie na Śląsku. W 1916 roku ponownie przebywała w Warszawie. Obok pracy zawodowej prowadziła działalność społeczną w Lidze Kobiet. Po przewrocie majowym w 1926 r. udzielała się w pracy społecznej między innymi w Towarzystwie Opieki nad bezdomnymi dziećmi. Była przewodniczącą Rodziny Wojskowej, Unii Polskich Związków oraz Obrończyń Ojczyzny. Żona Józefa Piłsudskiego. Sejm RP w uchwale podkreślił zaangażowanie Aleksandry Piłsudskiej w działalność społeczną i pomoc dla sierot, organizowania przedszkoli i szkół dla rodzin wojskowych, wsparcie najbiedniejszych i bezdomnych, tworzenie bibliotek i świetlic dla młodzieży i w uznaniu wybitnej działalności niepodległościowej

i społecznej Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustanowił rok 2023 Rokiem Aleksandry Piłsudskiej.

Seniorzy udali się do Sejn

Chcąc upamiętnić daną postać, członkowie Polskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Solecznikach w ramach projektu „Aleksandra Piłsudska – kobieta bohaterka”, finansowanego ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów RP w ramach konkursu Polacy i Polonia za Granicą 2023 (Partner Stowarzyszenie Odra-Niemen), w dn.12-13 września 2023 r. udali się do Suwałk, miejsca urodzin Aleksandry Piłsudskiej.

Po czterech godzinach podróży zostaliśmy przywitani w Sejnach przez wspianą przewodniczkę panią Barbarę Kowalewską.

Sejny – to jedno z miast kresowych, znajdujących się na malowniczych terenach Pojezierza Wschodniosuwalskiego, w którym panuje szeroko rozwinięta wielonarodowość i wielokulturowość.

Seniorzy się w tym upewnili zwiedzając Muzeum Kresów Rzeczypospolitej Obojga Narodów, które było uroczyste otwarte w dniach 12-13 maja 2023 roku. Muzeum zostało utworzone w wyremontowanych i zaadaptowanych na ten cel pomieszczeniach XVII – wiecznego klasztoru poddominikańskiego w Sejnach. Nowo otwarte muzeum stanowi centrum wiedzy na temat Kresów Wschodnich, historii Sejn oraz nierozdzielnie z nimi związanych dominikańskich zakonników. Zachwyca ono swoim bogactwem i różnorodnością, unikalnym połączeniem przeszłości z teraźniejszością. To niezwykle miejsce, które pozwoliło nam lepiej zrozumieć nasze korzenie, kulturę i tradycję.

Następnie seniorzy zwiedzili

Bazylikę pw. Nawiedzenia NMP, która została zbudowana w latach 1610-1619 w stylu późnorenansowym przez dominikanów. Zostali oni sprowadzeni do Sejn w 1602 z Wilna. Większość wyposażenia świątyni, ołtarzy, malowideł wykonanych jest w stylu barokowym i pochodzi z drugiej połowy XVIII w. Najcenniejszym elementem jest drewniana figura szafkowa Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XV w., wykonana w kształcie tryptyku, jest ona od XVII w. przedmiotem kultu religijnego. W całej Europie jest zaledwie kilka takich figur.

Puńskie piękności

Dalsza trasa prowadziła do Puńska. To miasto zamieszkane obecnie w 80 proc. przez autochtoniczną ludność narodowości litewskiej. Pielęgnują oni swoją kulturę, język oraz tradycję.

W Puńsku słuchacze uniwersytetu zwiedzili kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny jak też zabytkowy budynek starej plebanii, który został

wybudowany w latach 70-tych XIX wieku. W budynku działa Izba Regionalna założona i prowadzona przez pasjonatów miejscowej kultury i tradycji – nauczycieli, przewodników i artystów. Wewnątrz można podziwiać tradycyjne stroje z Podlasia, rękodzieła sztuki ludowej i fotografie dawnych mieszkańców Puńska. W Smolanach wstąpiliśmy do pięknego kościółka pw. św. Izydora Oracza, zbudowanego w latach 1834-1839.

Podziwialiśmy dworek w Krasnogrudzie nad jeziorem Hołny, w którym w końcu lat dwudziestych i na początku lat trzydziestych XX wieku każde wakacje spędzał Czesław Miłosz – poeta, laureat nagrody Nobla. Dziś dworek przyjmuje gości i turystów, prowadzone są tu warsztaty, spotkania, odczyty. Wieczorem członkowie Zarządu PUTW w Solecznikach udali się na spotkanie z członkami Suwalskiego UTW na czele z panią prezes Marią Jolantą Lauryn. Pani prezes opowiedziała o działalności

uniwersytetu. Praca będzie owocowała współpracą po podpisaniu umowy o współpracy w 2024 roku.

Ślady Piłsudskiej w Suwałkach

Podczas drugiego dnia naszego pobytu zwiedzaliśmy Suwałki. Spacerowaliśmy ulicą Gałaja, na której znajdował się dom, w którym Aleksandra Szczerbińska spędziła dzieciństwo, a w latach późniejszych często go odwiedzała. Dziś o tym przypomina pamiątkowa tablica. Spacerując uliczkami starówki, seniorzy mieli możliwość oglądać piękną wystawę plenerową „Aleksandra Piłsudska - suwalczanka“. W Muzeum im. Marii Konopnickiej członkowie uniwersytetu wysłuchali prelekcji Eweliny Zajązkowskiej o A. Piłsudskiej. Była to doskonała okazja, by przybliżyć sobie suwalskie lata Oli z Krzywej i wiele ciekawych faktów z jej życia.

Aleksandra Piłsudska przyczyniła się do powstania szkół w Suwałkach. Jedna z nich nosi jej

imię. Uczestnicy wycieczki zwiedzili Szkołę Podstawową nr2 im. Aleksandry Piłsudskiej. Szkoła Nr 2 jest jedyną placówką w Polsce, która nosi imię Aleksandry Piłsudskiej. Zostało ono nadane Szk. Pod. nr2 w 1934r. jeszcze za życia pani Marszałkowej. Przywrócono je szkole w 1990 r. po zmianach ustrojowych. Na ścianie szkoły widnieje mural Aleksandry Piłsudskiej i Józefa Piłsudskiego. Na przedstawienie

ich wizerunku bezpośrednio wpłynęły wydarzenia związane z obchodami setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Uroczyste odsłonięcie nastąpiło 11 sierpnia 2018 roku podczas Jarmarku Kamedulskiego. Mural przypomina suwalczanom o zasługach Aleksandry oraz jej męża Marszałka Józefa Piłsudskiego dla miasta. Aleksandra Piłsudska jest honorową obywatelką Suwałk.

Dwa dni szybko minęły. Pogoda dopisała, było ciepło i słonecznie. Seniorzy trochę zmęczeni, ale zadowoleni, trochę bogatsi o nowe przeżycia wrócili do swych domów. Dziękujemy przewodniczce pani Barbarze Kowalewskiej za przybliżenie historii Suwalszczyzny. Wycieczka przyniosła mnóstwo pozytywnych wrażeń i wzmocniła chęć dalszego poznawania Polski.

Za sponsorowanie wycieczki jesteśmy niezmiernie wdzięczni Stowarzyszeniu Odra-Niemen i Kancelarii Prezesa Rady Ministrów RP.

JADWIGA SINKIEWICZ

Wszystko, co o grzybach warto wiedzieć

Szanowni Czytelnicy! Wrzesień to miesiąc grzybobrania. Nasz rejon jest bogaty w lasy i dobra, które nam daje przyroda. Kiedyś chodziliśmy na grzyby bez noży, później opowiadano, że lepiej z nożem...a teraz naukowcy znowu wracają do teorii zbierania grzybów bez ich ścinania. Przeczytajcie poniżej, co dokładnie mówią nowe badania o zbieraniu i przetwarzaniu grzybów.

Eksperci: grzyby lepiej wykręcać z ziemi niż wycinać; lepiej je gotować niż marynować

Kiedy grzybiarz wycina grzyby z ziemi - zamiast je wykręcać - naraża pozostałą w ziemi grzybnię na infekcję, a przez to populacja tych grzybów może w przyszłości spadać - tłumaczy dr Cecylia Uklańska-Pusz z Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Podpowiada też, która z metod przetwarzania grzybów jest najlepsza.

Podstawowa zasada zbierania grzybów brzmi: nie niszczyć grzybni, dlatego zdaniem dr Cecylii Uklańskiej-Pusz z Katedry Ogrodnictwa UPWr najlepszym sposobem jest wykręcanie owoc-

ników z podłoża i zasypanie dziury ściółką lub glebą.

“W ten sposób rozwijająca się w glebie grzybnia, czyli mycelium, nie przeschnie i będzie miała dalej dobre warunki do rozwoju i wytworzenia następnych owocników. Cały owocnik z pełnym trzonem umożliwia również lepszą identyfikację gatunku” - mówi cytowana w komunikacie uczelni ekspertka.

Wyjaśnia, że popularna metoda ścinania grzybów na ściółce może być szkodliwa, ponieważ na resztkach pozostawionego trzonu mogą rozwijać się grzyby mikroskopowe patogeniczne dla danego gatunku grzyba i w ten sposób możemy przyczynić się

do spadku populacji zbieranych grzybów.

“Ucięte końcówki trzonów, których nie chcemy zabrać, można po prostu wyrzucić na ściółkę – natura je sobie zagospodaruje” – mówi dr Uklańska-Pusz. Dodaje, że zostaną one zjedzone przez zwierzęta czy owady, bądź wytworzy się z nich wegetatywna grzybnia, czyli klon.

Jeśli chodzi o metody przetwarzania grzybów - czytamy w komunikacie - najbardziej wartościowe ze względu na zachowanie wyjściowej wartości odżywczej jest mrożenie, następnie suszenie, gotowanie i dopiero na samym końcu marynowanie.

“Grzyby zawierają znaczne ilo-

ści witamin z grupy B oraz witaminę D, a także rozpuszczalne w wodzie białka. Długotrwałe oddziaływanie wysoką temperaturą powoduje ich stopniowy rozkład, a w przypadku marynowania - witaminy z grupy B oraz zawarte w grzybach białka rozpuszczają się w zalewie, która nie jest wykorzystywana - stąd najprawdopodobniej utarł się mit, że grzyby nie mają żadnej wartości odżywczej, a jedynie smakową” – tłumaczy dr Uklańska-Pusz.

Jeśli chcemy grzyby przechować, najdłużej utrzymają swoje walory po suszeniu, bo aż do dwóch lat, jeśli będą szczelnie zamknięte. Suszenie powinno być jednak przeprowadzane w temp. maksymalnej 40-45 stopni C, by zachować część witamin.

Na suszenie grzybów jest kilka sposobów: od tradycyjnego - polegającego na nawlekaniu pokrojonych grzybów na nitkę i wywieszaniu ich na słońcu, po nowoczesne, jak suszenie w automatycznej suszarce (której zaletą jest to, że nie trzeba obracać grzybów – wystarczy je pokroić na równe plasterki, ułożyć na półkach i po ok. 4-6 godzinach będą gotowe).

“Warto również pamiętać, by przed suszeniem nie myć grzybów, bo między innymi nasiąkają niepotrzebnie wodą. Należy je zaś dokładnie oczyścić, na przykład pędzelkiem, który często jest integralną częścią noża do zbierania grzybów”.

W wielu gatunkach grzybów obecne są w ścianach komórkowych polisacharydy - beta-glukany (mają one - jak wymieniono w komunikacie uczelni - właściwości immunostymulu-

jące organizm). Tymczasem długotrwałe gotowanie pozwala na lepsze wyekstrahowanie tych związków - ale i niektórych składników mineralnych - do wywaru. Dlatego ekspertka radzi, by grzyby gotowane spożywać wraz z wywarem. “Zupa grzybowa będzie lepszym rozwiązaniem niż spożywanie grzybów marynowanych”.

Warto także pamiętać, że niektóre grzyby, podobnie jak warzywa, można poddawać kiszzeniu - i podobnie jak przy ogórkach, wykorzystywać choć część zalewy.

Mrożenie pozwala natomiast na zachowanie wyjściowej zawartości witamin w trakcie przechowywania, jednak powoduje, że część ścian komórkowych ulega rozerwaniu i niektóre substancje szybciej są uwalniane do roztworu - długo gotowane grzyby mrożone zachowują mniej witamin niż grzyby świeżo gotowane, ale dostarczą więcej beta-glukanów.

“Podsumowując - nie ma jednej metody, którą można jednoznacznie wskazać jako najlepszą.

Najlepiej więc, jak w przypadku prawidłowego odżywiania się, stosować urozmaicone metody przetwarzania grzybów, dające nam satysfakcję kulinarną i spożywać je w różnorodnych konfiguracjach” – zachęca dr Uklańska-Pusz.

Przedstawiciele uczelni przypominają, że w polskich lasach rośnie około 200 gatunków grzybów trujących, z czego kilka - jak np. muchomor sromotnikowy i borowik szatański - są śmiertelnie trujące. “Dlatego zbierajmy tylko te grzyby, które znamy, a jeśli mamy wątpliwości zweryfikujmy je w ‘Atlasie grzybów’ lub przynieśmy do najbliższej siedziby stacji sanitarno-epidemiologicznej, w której dyżury pełnią grzyboznawcy lub klasyfikatorzy grzybów”.

Źródło: Serwis Nauka w Polsce - www.naukawpolsce.pap.pl

Do druku przygotowała:

KATARZYNA BIERSZTAŃSKA

Szanowni Czytelnicy, 2 września przypada 140. rocznica urodzin Rudolfa Weigla, twórcy szczepionki, który uratował nie tylko zdrowie chorych i zarażonych, ale wciągając do swoich testów medycznych zapewnił ochronę około 5 tys. osobom przed nazistowskimi wywózkami i represjami, a nawet przed śmiercią. Na liście osób testowanych znaleźli się nie tylko liczni profesorowie, ale też sporo Żydów. Przeczytajcie jego ciekawy życiorys.

140. rocznica urodzin Rudolfa Weigla - twórcy szczepionki przeciw tyfusowi plamistemu

2 września 1883 w Przerowie (obecne Czechy) urodził się polski biolog, lekarz i wynalazca Rudolf Stefan Jan Weigl, twórca pierwszej na świecie skutecznej szczepionki przeciwko tyfusowi plamistemu. Jako pierwszy zastosował owady – wszy odzieżowe – w roli zwierząt laboratoryjnych do hodowli bakterii wywołującej tyfus.

Przyszły naukowiec przyszedł na świat w austriackiej rodzinie Fryderyka i Elżbiety z Kröselów. Ojciec, właściciel warsztatu, zmarł przedwcześnie, a ojczym Józef Trojnar,

nauczyciel gimnazjalny, wychowywał pasierba w polskiej tradycji kulturowej.

W roku 1907 młody Rudolf Weigl ukończył studia przyrodnicze na Uniwersytecie Lwowskim.

Został asystentem prof. Józefa Nusbauma-Hilarowicza, obronił pracę doktorską i w roku 1913 habilitował się z zoologii, anatomii porównawczej oraz histologii. W kolejnych latach prowadził we Lwowie badania nad transplantacją i budową komórki, a zwłaszcza aparatu Golgiego i mitochondriów.

Gdy wybuchła I wojna światowa, został powołany do austro-węgierskiej armii jako parazytolog i rozpoczął w obozach dla jeńców badania nad typową dla wojen chorobą epidemiczną - roznoszonym przez wszy tyfusem plamistym. Udało mu się wykorzystać wszy jako zwierzęta laboratoryjne, zakażając je doodbytniczo, co było pomysłem nader nowatorskim. W 1918 objął kierownictwo nowo powstałej Pracowni do Badań nad Tyfusem Plamistym w szpitalu wojskowym w Przemyślu. Dzięki swoim badaniom wynalazł szczepionkę przeciwko tyfusowi, którą wypróbował na sobie samym.

Dur plamisty (inaczej tyfus plamisty) to choroba powodowana przez riketsje (*Rickettsia prowazekii*), pałeczkowate bakterie tak małe, że są wielkości dużego wirusa (na przykład wirusa ospy prawdziwej). Choć mają budowę podobną do innych bakterii, aby się rozmnażać muszą wnikać do żywych komórek – tak jak wirusy. Dlatego nie można ich hodować na pożywkach. Jak sugerują wyniki badań, bliscy krewni riketsji tak zadomowili się w komórkach różnych organizmów, że ulegli przekształceniu w dostarczające energii mitochondria.

Powodujące dur plamisty riketsje przenoszone są przez wszy – znajdują się w kale tych owadów

i wnikają przez drobne skaleczenia gdy pogryziona przez wszy osoba drapie swędzące miejsca. Typowe objawy duru brzuszego to utrzymująca się na poziomie 40 stopni gorączka, ból głowy, wyczerpanie i plamisto-grudkowa wysypka. Chory może majaczyć lub zapaść w śpiączkę. Im starszy pacjent, tym groźniejsza dla niego choroba - dzieci umierają rzadko, ale po 50. roku życia śmiertelność sięga nawet 60 proc. nieleczonych.

Kłęski żywiołowe, wojny czy migracje, które sprzyjają obniżeniu standardów higienicznych zwykle prowadzą do epidemii. Według niektórych ekspertów to tyfus plamisty mógł być tak zwaną „dżumą Tukidydesa” - zarazą, która pojawiła się podczas Wojny Peloponeskiej w latach 430-425 p.n.e. i zabiła dużą część mieszkańców Aten, doprowadzając do upadku znaczenia tego miasta. W latach 1489/90 epidemia duru plamistego wokół obleganej przez armię Ferdynanda Katolickiego Grenady zabiła niemal całe wojsko (około 17 tysięcy żołnierzy). Dur plamisty dziesiątkował uczestników Wojny trzydziestoletniej, tubylczą ludność obu Ameryk i Wielką Armię Napoleona. Podczas I wojny światowej oraz rewolucji w Rosji

spowodował śmierć milionów. Gdy nadeszła II wojna, chorowali niemal wszyscy uwięzieni w obozach koncentracyjnych.

Szczepionka Weigla była bardzo pracochłonna – trzeba było karmić wszy krwią ochotników (którzy nosili na ciele klateczki z wszami), ręcznie zakażać owady riketsjami, a potem wy-preparowywać ich jelita pod mikroskopem. Jedną z pierwszych karmicielek wszy była żona profesora, Zofia. Aby uzyskać porcję szczepionki, potrzebne były jelita trzydziestu wszy. Produkcja wymagała zaangażowania liczego personelu, zarówno specjalistów jak i niewykwalifikowanych „karmicieli” – co w czasie okupacji okazało się dla tych osób prawdziwym błogosławieństwem.

Badania dotyczące riketsji i szczepionki przeciwko tyfusowi plamistemu przyniosły Weiglowi stanowisko profesora biologii ogólnej uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Kontynuował je w dwudziestoleciu międzywojennym, tworząc laboratorium badawcze, gdzie na niewielką skalę wytwarzano także szczepionkę przeciwtyfusową.

Szczepionkę tę z powodzeniem zastosował profesor Weigl podczas akcji szczepień w katolickich

misjach belgijskich w Chinach. Udało się uratować wielu misjonarzy oraz tysiące Chińczyków, co szerokim echem odbiło się w świecie. Od papieża otrzymał Order Świętego Grzegorza Wielkiego, a od Belgii – Order Leopolda. Naukowiec był wielokrotnie nominowany do Nagrody Nobla w dziedzinie fizjologii lub medycyny, a w jego lwowskim instytucie kształcili się specjaliści z całego świata.

Na początku roku 1939 rząd włoski zaprosił profesora Weigla do Abisynii (obecnie Etiopia), aby pomógł opanować epidemię tyfusu plamistego. W maju 1939 powrócił do Lwowa, słusznie przewidując, że w razie wybuchu wojny nastąpi wzrost zagrożenia tyfusem.

Rzeczywiście, problem tyfusu docenili zarówno Niemcy, jak i Związek Radziecki. Okupanci naciskali na zwiększenie skali produkcji szczepionek. Podczas pierwszej okupacji sowieckiej Lwowa (22 września 1939 – 29 czerwca 1941) przekształcono w zakład produkcyjny między innymi budynek gimnazjum żeńskiego im. Królowej Jadwigi.

30 czerwca 1941 do Lwowa wkroczyli Niemcy. W nocy z 3 na 4 lipca zamordowali 25 polskich profesorów. Profesor Weigl jako zbyt cenny dla niemieckiej

armii uniknął tego losu i wykorzystał swoją pozycję, by pomóc innym. Jako kierownik naukowy Instytutu Badań nad Tyfusem Plamistym i Wirusami uzyskał od Niemców całkowitą swobodę w doborze personelu. Karmicielami wszy byli na przykład światowej sławy matematycy – Stefan Banach, Bronisław Knaster i Władysław Orlicz, poeta Zbigniew Herbert, pisarz Mirosław Żuławski, filozof Mieczysław Kreutz, geograf Eugeniusz Romer, historyczka literatury Stefania Skwarczyńska, dyrygent i kompozytor Stanisław Skrowaczewski czy aktor Andrzej Szczepkowski. Oprócz stałego dochodu zatrudnienie w Instytucie dawało legitymację chroniącą przed represjami okupanta. Według współczesnych oszacowań udało się w ten sposób uratować 5 tysięcy osób - przedstawicieli lwowskiego środowiska naukowego (także pochodzenia żydowskiego), młodzieży akademickiej i gimnazjalnej zagrożonej wywozem do Niemiec, bojowników ruchu oporu. Część teoretycznie przeznaczonych dla Wehrmachtu szczepionek trafiła nielegalnie do ludności cywilnej, partyzantów, a nawet do getta warszawskiego.

Prof. Weigl mimo niemieckich nacisków nigdy nie podpisał reichslisty i odmówił objęcia katedry w Berlinie. „Człowiek raz na całe życie wybiera sobie narodowość. Ja już wybrałem – odpowiedział na taką propozycję generałowi SS Fritzowi Katzmannowi, emisariuszowi Himmlera: - Jako biolog znam zjawisko śmierci i często myślę o śmierci, bo życie stało się takie smutne i beznadziejne. Więc możecie mi

zrobić przysługę i mnie zabić, albo musicie mnie akceptować jako polskiego profesora narodowości polskiej”.

W roku 1942 ponownie zgłoszono Weigla do Nagrody Nobla, ale Niemcy nie poparli jego kandydatury.

Gdy w roku 1944, wojska sowieckie zbliżyły się do Lwowa, prof. Weigl odmówił ewakuacji do Niemiec i wyjechał do Krościenka nad Dunajcem, gdzie poprowadził laboratorium. Werbując okoliczną młodzież jako personel pomocniczy, uratował wiele osób od łapanek.

Szacuje się, że szczepionki Weigla mogły uratować życie kilku milionów osób tylko podczas II wojny światowej.

Po wojnie profesor osiadł w Krakowie, gdzie kontynuował swoje badania i wytwarzanie szczepionki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Później przeniósł swoją działalność na Uniwersytet w Poznaniu - aż do emerytury w roku 1951.

Zmarł nagle 11 sierpnia 1957 w Zakopanem. Jest pochowany w Krakowie, na cmentarzu Rakowickim.

Władze komunistyczne udaremniły przyznanie profesorowi Nagrody Nobla w 1948 r. Niektórzy współpracownicy fałszywie oskarżali go o kolaborację z Niemcami, jednak nie postawiono mu zarzutów. Przeciwnie, w roku 1953 otrzymał nagrodę państwową Ii stopnia. W 2003 r. Rudolf Weigl został pośmiertnie odznaczony przez izraelski instytut Jad Vashem medalem "Sprawiedliwy wśród Narodów Świata". Jego imię noszą ulice we Wrocławiu i w Poznaniu oraz szpital w Blachowni koło Często-

chowy. 2 września 2021 r., w 138. rocznicę urodzin został upamiętniony w Google Doodle.

Oprócz naukowych, profesor Weigl miał też inne pasje. Był myśliwym, jednak pod wrażeniem okrucieństw II wojny światowej przestał polować. Współtworzył naukowe podstawy polskiego wędkarstwa. Został współzałożycielem i prezesem Polskiego Towarzystwa Łuczniczego. Nigdy nie startował w zawodach łuczniczych, wiadomo jednak, że osiągał wyniki na poziomie olimpijskim. Lubił również majsterkować i fotografować.

To, że obecnie dur plamisty stał się chorobą egzotyczną, która pojawia się tylko w niektórych zakątkach Ameryki Łacińskiej, Afryki czy Azji jest miarą postępu w medycynie, do którego znacznie przyczynił się profesor Weigl.

autor Paweł Wernicki, Źródło: Serwis Nauka w Polsce - www.naukawpolsce.pap.pl
Do druku przygotowała:

KATARZYNA BIERSZTAŃSKA

Narodowe Czytanie w Pałacu Balińskich

W sobotę, 9 września, w Jaszunach odbyła się 12. edycja Narodowego Czytania, akcji, odbywającej się pod patronatem Pary Prezydenckiej i łączącej Polaków na całym świecie.

Tym razem czytaliśmy powieść „Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej. Jest to utwór nastrojowy i sugestywny w swoim przesłaniu patriotycznym, przybliżający historię Rzeczypospolitej. Czytając fragmenty odkrywaliśmy na nowo atmosferę tego dzieła, podziwialiśmy przyrodę i nadniemeńskie krajobrazy, a tematyka Powstania Styczniowego, którego 160-lecie obchodzimy w tym roku, pozwoliła odczuć przeżycia i dylematy ówczesnych Polaków. W tym roku widownia Pałacu Balińskich bardzo licznie zgromadziła czytelników, słu-

chaczy oraz gości wydarzenia. Dla uczniów Gimnazjum im. Michała Balińskiego w Jaszunach to już ósma odsłona Narodowego Czytania. W roli czytelników wystąpili uczniowie klas II i IVG oraz przedstawiciele gimnazjów rejonu sołecznickiego: dyrekcja oraz uczniowie Gimnazjum im. Elizy Orzeszkowej w Białej Wace, uczniowie Gimnazjum w Ejszyskach, Gimnazjum im. P. K. Brzostowskiego w Turgielach oraz Gimnazjum im. Jana Śniadeckiego w Sołecznikach. W wydarzeniu wzięli również udział starosta Gminy Jaszuny Zdzisław Mażejko oraz zastępca starosty

Regina Tietaniec. Czytanie wybranych fragmentów tegorocznej lektury urozmaiciły urywki ekranizacji powieści, piosenki, śpiewane w trakcie czytania oraz elementy inscenizacji. Uczniowie Gimnazjum im. Elizy Orzeszkowej przedstawili uczestnikom akcji postać patronki swojej szkoły. Na sali panowała bardzo miła i ciepła atmosfera. Na zakończenie wydarzenia uczestnicy akcji otrzymali pamiątkowe dyplomy, które ostemplowali okolicznościową pieczęcią Narodowego Czytania 2023, nadesłaną z Kancelarii Prezydenta RP.

Dziękuję Współorganizatorom wydarzenia, Uczestnikom oraz Wszystkim, kto w tym dniu był z nami i wspólnie przeżywał piękne i wzruszające chwile!

ANDŻEŁA DAJLIK

Szanowni Czytelnicy, dziś AI, czyli sztuczna inteligencja jest wykorzystywana prawie w każdej dziedzinie naszego życia. Ostatnie duże konferencje biznesowe czy edukacyjne nie unikały tego tematu, a wręcz były nasiąknięte AI i nowymi możliwościami. Na prawie żadnej jednak nie mówili o zagrożeniach jakie niesie bezmyślne i wyłączne używanie sztucznej inteligencji albo powierzanie jej bez kontroli coraz więcej sfer naszego życia np. oceniania postępu w nauce naszych dzieci, ocena stanu zdrowia czy tworzenia planów i obliczeń biznesowych. Przeczytajcie co o AI mówi Steve Wozniak, jeden z założycieli Apple oraz spójrzcie krytycznym okiem na kolejny tekst o tym, jak eksperci radzą korzystać z AI na co dzień. Miłej lektury.

Steve Wozniak: treści tworzone przez AI powinny posiadać odnośniki do źródeł jak artykuły naukowe

Treści tworzone przez sztuczną inteligencję, taką jak Chat GPT, mogą być przydatne, ale często zawierają błędy. Poszczególne treści powinny być oznaczone zakładkami, które wskazują, jakie jest źródło danej informacji, na wzór treści naukowych – przekazał Steve Wozniak, współzałożyciel Apple Computers.

Steve Wozniak to amerykański inżynier i wynalazca. Zgodnie z informacjami na stronie national-medals.org, wraz ze Stevem Jobsem i Ronaldem Waynem założył firmę Apple Computers w 1976 r. We współpracy z Jobsem Wozniak stworzył komputer Apple I, a także osobiście opracował kolejny model, Apple II. W 1985 r. otrzymał odznaczenie National Medal of Technology.

Jak ocenił Steve Wozniak w piętek podczas konferencji „The Three Seas Generation Freedom Conference 2023” organizowanej przez Politechnikę Warszawską, technologie takie jak sztuczna inteligencja (AI) mogą pomóc w wielu kwestiach, ale mogą również spo-

wodować wiele złych rzeczy.

Wskazał, że dzięki urządzeniom takim jak Chat GPT, można szybko uzyskać „dobrze sformułowane, dobrze napisane odpowiedzi”. Zauważył jednak, iż często w wygenerowanych w ten sposób treściach są błędy oraz „totalne kłamstwa”. Wozniak zwrócił również uwagę na technologie deepfake, które umożliwiają m.in. cyfrową obróbkę zdjęć lub głosu, a przez to podszywanie się pod inne osoby. W jego ocenie, mogą one służyć do wyłudzeń finansowych, np. poprzez podszywanie się pod znajomych czy osoby z rodziny z prośbą o wysłanie pieniędzy.

Współzałożyciel Apple Computers stwierdził, iż treści generowane przez AI powinny być oznaczone jako stworzone przy pomocy tej technologii.

„Powinieneś zostać poinformowany, jaka to sztuczna inteligencja. I jaka konkretnie sztuczna inteligencja. Wszystkie są inne. Na czym ta konkretna była trenowana?” – przekazał.

Zdaniem Wozniaka, użytkownicy powinni być też informowani o tym, jakie pytanie zostało zadane AI, na podstawie którego wygenerowano treść. Co ważniejsze – dodał – w odpowiedziach sztucznej inteligencji powinny być przypisy

na wzór artykułów naukowych, które odsyłają do źródła danej informacji.

„Jeśli używasz sztucznej inteligencji, powinieneś być w stanie zobaczyć małe zakładki lub wyświetlić zakładki każdego utworzonego zdania i móc powiedzieć, z którego źródła internetowego się ono wzięło” – powiedział Wozniak.

W jego ocenie, potencjalne regulacje nakładane na firmy, związane z rozwojem AI, nie mają na celu ograniczyć ich działalności oraz rozwoju tej technologii, tylko powstrzymać szkody z nią związane.

„Sztuczna inteligencja powinna być wielkim narzędziem, które pomoże ludziom pójść dalej niż kiedykolwiek. Każdy krok w technologii jest taki. Niektórzy obawiają się, że stracimy przez to pracę. Czy nie przeszliśmy przez rewolucję przemysłową? Wciąż mamy pracę” – podsumował twórca Apple I. (PAP)

autor Adrian Reszczyński, Źródło: Serwis Nauka w Polsce - www.naukawpolsce.pap.pl
Do druku przygotowała:

KATARZYNA BIERSTAŃSKA

Eksperci: warto uczyć się korzystania z narzędzi wykorzystujących sztuczną inteligencję

Zdaniem ekspertów nauka narzędzi wykorzystujących AI (sztuczną inteligencję) przydaje się zarówno w życiu codziennym, jak i w życiu zawodowym. Dla obecnych i przyszłych pracodawców istotną umiejętnością będzie wykorzystywanie konkretnych narzędzi opartych o sztuczną inteligencję.

Zdaniem ekspertów, w ciągu najbliższych 5 lat na rynku pracy zajdzie wiele zmian. Będą one oznaczały modyfikację obecnych miejsc pracy jak i powstawanie nowych stanowisk. Ważne jest obserwowanie i monitorowanie rynku oraz aktualizowanie wiedzy i umiejętności związanych z rozwojem w obszarze nowych technologii.

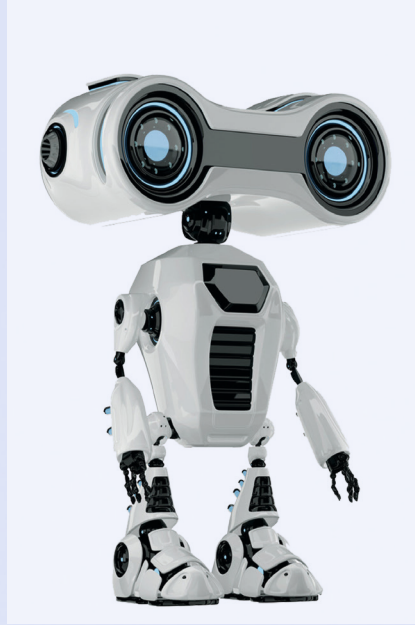
„Stawiając pierwsze kroki z narzędziami wykorzystującymi AI, możemy w pełni samodzielnie korzystać z dostępnych w internecie materiałów” – zaznaczyła Dominika Olczak, lider ds. zasobów ludzkich w innowacyjnej firmie IT Inwedo oraz ekspertka Organizacji Pracodawców Usług IT SoDA (Software Development Association Poland).

Jej zdaniem jednym z najpopularniejszych narzędzi jest ChatGPT, który może być wykorzystany do różnych zadań, od pomocy w tworzeniu ogłoszeń rekrutacyjnych, po opisywanie procesów czy dostarczanie aktualnych informacji dotyczących rynku oraz jego analizy.

Dodała, że można korzystać z takich narzędzi np. z Midjourney, który pozwala na generowanie obrazów, czy z GitHub Copilot, który w oparciu o nasze polecenie wygeneruje propozycje rozwiązań w postaci linijek kodu.

Jak zauważyła, wykorzystywanie narzędzi opartych o AI niesie za sobą pewne ryzyko związane z bezpieczeństwem danych i informacji, które są przez nas wprowadzane.

Wspomniała także, że umiejętność

korzystania z AI może również mieć zastosowanie w naszym codziennym życiu. „Sztuczna inteligencja może stworzyć dla nas listę z książkami czy serialami do obejrzenia w oparciu o nasze preferencje czy pomóc w zarządzaniu domowym budżetem - AI może analizować nasze wydatki i sugerować, jak w optymalny sposób zarządzać finansami” - dodała Olczak.

Zaznaczyła, że musimy jednak pamiętać o tym, żeby wykorzystywać właściwe narzędzia we właściwy sposób i podchodzić do nich z ostrożnością.

Zdaniem Dyrektora Operacyjnego w Miquido, eksperta Organizacji Pracodawców Usług IT SoDA Jerzego Biernackiego, wykorzystywanie narzędzi typu ChatGPT staje się tak podstawową czynnością, jak korzystanie z poczty elektronicznej, czy z wyszukiwarki internetowej.

„Obecnie prawdopodobnie najważniejszą umiejętnością umożliwiającą efektywne wykorzystanie narzędzi GenAI (generatywnej sztucznej inteligencji) jest promptowanie, czyli odpowiednie zadawanie pytań” – powiedział PAP Biernacki. Jego zdaniem jest to kluczowe do poprawnego korzystania z narzędzi GenAI.

„Promptowanie jest podstawą komunikacji z narzędziami GenAI, od tego zależy, jak sprawni będziemy w ich wykorzystaniu. Im ta sprawność jest większa, tym więcej i szybciej będziemy w stanie osiągnąć dzięki tym narzędziom” - zaznaczył. Dodał, że w celu uzyskania odpowied-

nich rezultatów, zawsze możemy dany proces rozbić na kilka etapów.

Zwrócił uwagę, że dla pracodawców jest to o tyle istotne, że narzędzia GenAI są w stanie zwiększyć efektywność pracowników o kilkadziesiąt procent. „Dla pracodawców, oprócz umiejętności krytycznej oceny rezultatów, istotne będą również umiejętności wykorzystania konkretnych narzędzi opartych o sztuczną inteligencję” - zaznaczył.

Dodał, że pracownicy biurowi będą przepytывani na rozmowach kwalifikacyjnych ze znajomości modułu GenAI pakietu Microsoft Office, a zadania rekrutacyjne dla grafików będą wymagały szybkiego wykorzystania narzędzi AI pakietów graficznych.

Zdaniem Biernackiego zagrożeniem związanym ze stosowaniem GenAI jest potencjalny wyciek poufnych informacji. „Należy zwracać szczególną uwagę na to, czy korzystamy z narzędzi, których twórcy mają prawo do analizowania i wykorzystywania danych, które podajemy w promptach”.

Kolejnym zagrożeniem według Biernackiego jest fakt, że sztuczna inteligencja nie jest nieomylna, a zadaniem człowieka jest każdorazowa krytyczna analiza wyników działania modelu i wychwytywanie tego rodzaju wpadek.

Na koniec dodał, że warto uczyć się korzystania z AI, gdyż może ono nam pomóc nie tylko w pracy, ale i w życiu codziennym. „Z pomocą GenAI można już teraz np. szybko i wygodnie uzyskać odpowiedzi na pytania bez konieczności wczytywania się w wyniki wyszukiwania, planować podróże czy robić bardziej świadome zakupy”. (PAP)

autorka Iga Leszczyńska, Źródło: Serwis Nauka w Polsce - www.naukawpolsce.pap.pl

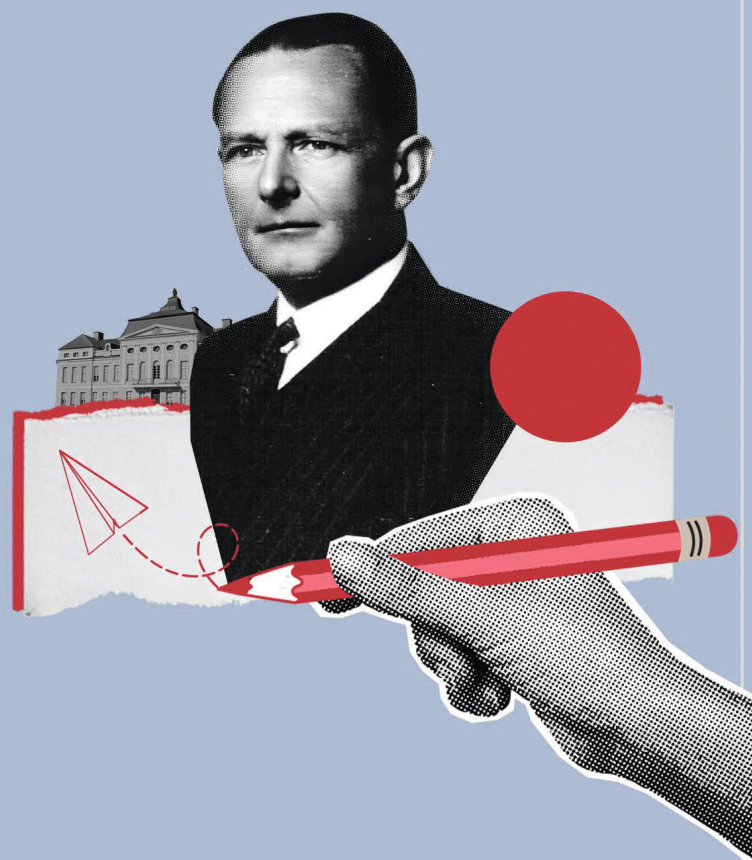
Do druku przygotowała:

KATARZYNA BIEKSIŃSKA

Drodzy Nauczyciele i Uczniowie!

Zapraszamy do wzięcia udziału w konkursie na projekt plakatu „**RZECZPOSPOLITA POLSKA NA UCHODŹSTWIE: DROGA DO WOLNOŚCI!**”!

Zadbajmy wspólnie o pamięć bohaterów RP na uchodźstwie – ludziach, których zawirowania II wojny światowej, a później sytuacja po wojnie zmusiła do opuszczenia kraju i walki poza granicami o niepodległą i demokratyczną Ojczyznę. Rola i znaczenie przywódców, polityków i bohaterów walk zasługuje na symboliczne upamiętnienie w wolnej Polsce i w pamięci Polaków.

Stwórzcie projekt plakatu nawiązującego do tematyki kampanii „Misja: Wolna Polska”

Wykażcie się kreatywnością! Zilustrujcie na plakacie drogę, jaką bohaterowie RP na uchodźstwie pokonali w walce o niepodległość Polski. Zainspirujcie się biografiami i niezwykłą historią bohaterów w walce o Ojczyznę – Prezydentów RP na uchodźstwie, osób wchodzących w skład ówczesnego rządu i innych wielkich osobowości RP na uchodźstwie.

Plakat może być przygotowany w dowolnej technice plastycznej lub komputerowej.

Misja Wolna Polska

2 grupy wiekowe

Prace konkursowe można zgłaszać indywidualnie lub w zespołach maksymalnie 3-osobowych, w dwóch kategoriach wiekowych:

- I kategoria wiekowa: od 11 do 14 lat,
- II kategoria wiekowa: od 15 do 18 lat.

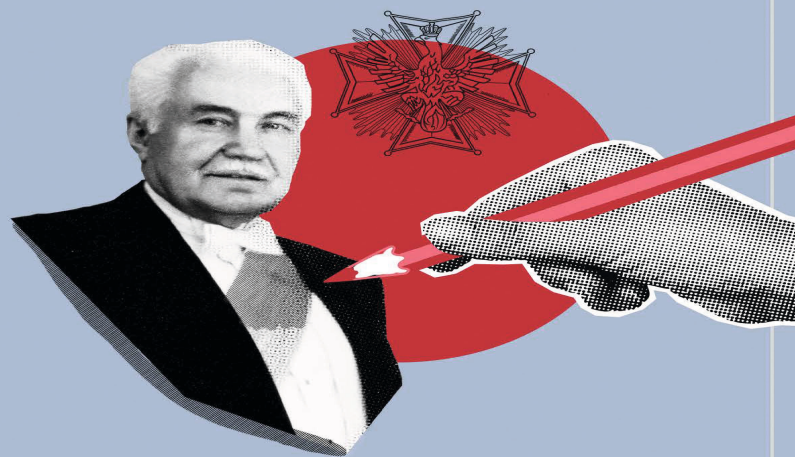

Terminy

Start konkursu **19 września 2023 r.**

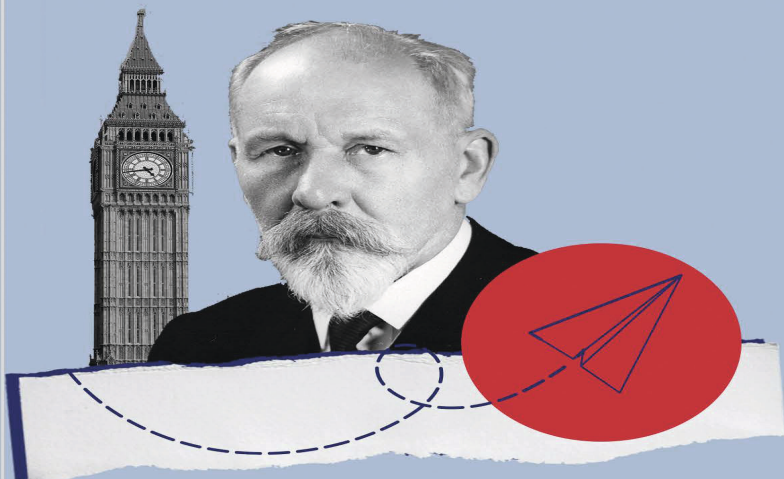
Projekty można zgłaszać do 30 listopada 2023r., do godziny 23:59 poprzez formularz dostępny na stronie www.Konkursu.

Ogłoszenie wyników odbędzie się **7 grudnia 2023 r.**

Nagrody

- **I miejsce** – drony rekreacyjne z kamerą dla autorów plakatu oraz pakiet gier edukacyjnych o Polsce i książek historycznych
- **II miejsce** – głośniki bezprzewodowe dla autorów plakatu oraz pakiet gier edukacyjnych o Polsce i książek historycznych
- **III miejsce** – słuchawki bezprzewodowe dla autorów plakatu oraz pakiet gier edukacyjnych o Polsce i książek historycznych

Szczegółowe informacje na temat Konkursu znajdują się w Regulaminie akcji.

Regulamin i formularz zgłoszeniowy znajdziecie na stronie: www.misjawolnapolska.pl

Zapraszamy i życzymy dobrej zabawy!

Projekt finansowany ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach konkursu Polonia i Polacy za Granicą 2023

MIESIĘCZNIK
SOLECZNIKI

Wydawca:
Solecznicki Oddział Rejonowy
Związku Polaków na Litwie

REDAKCJA:

Zespół redakcyjny:
Katarzyna Biersztańska
Andrzej Kołosowski
Andżela Dajlidko
Zdzisław Palewicz Jr

Adres do korespondencji:

ul. Wileńska 48
LT - 17116 Soleczniki
Tel.: +37061690480
Email: anna.biersztanska@gmail.com
Nakład: 1500 egz.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie im. Jana Olszewskiego”.

Redakcja nie zwraca testów niezamówionych oraz zastrzega sobie prawo do ich skracania, redagowania oraz zmiany tytułów.

Projekt finansowany ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach konkursu Polonia i Polacy za Granicą 2023

Fundacja
**POMOC POLAKOM
NA WSCHODZIE**
im. Jana Olszewskiego